

Nr 187.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ersättning till vissa vintillverkare samt vissa medlemmar av vindragarlaget i Stockholm; given Stockholms slott den 19 mars 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

K. J. Beskow.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 19 mars 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETERSSON.

Departementschefen, statsrådet Beskow, anför:

Då 1917 års riksdag för sin del beslöt antagandet av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, framhöll riksdagen i sin skrivelse i ämnet, att genomförandet av den ifrågavarande lagstiftningen uppenbarligen komme att föranleda ersättningsanspråk från olika yrkesgrupper. Riksdagen uttalade därjämte sin förvissning, att Kungl. Maj:t komme att låta verkställa utredning av frågan, i vad mån ersättning borde utgå, ävensom förelägga riksdagen det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. På grund av bemyndigande den 29 juni 1917 tillkallade dåvarande chefen för finansdepartementet den 31 december samma år vissa

Infledning.

personer att såsom sakkunniga verkställa den utredning, varom 1917 års riksdag sålunda anhållit.

I fråga om tillverkare av viner anförde dessa sakkunniga i sitt den 31 augusti 1918 avgivna betänkande följande:

»Den partihandel med vin, som av de fåtaliga företagen för vintillverkning inom riket hittills bedrivits, torde jämväl efter den nya rusdryckslagstiftningens genomförande kunna fortgå. Visserligen måste försäljningen på grund av denna lagstiftning ske enbart genom detaljhandelsbolagen, men, i den mån de svenska vintillverkarna kunna salubjuda vin av för konsumtionen begärligt och eljest lämpligt slag och med de av lagen alltjämt tillstadda medel bedriva en framgångsrik reklamverksamhet bland allmänheten, synes produktionen utan avsevärda störningar kunna tillsvidare fortsättas.

I varje fall kan icke i nuvarande läge med någon som helst visshet förutsägas, att den motsatta utvecklingen skulle bli en följd av den nya lagens tillämpning, vadan de sakkunniga finna, att med en slutlig prövning av vintillverkarnas ersättningskrav — ett par framställningar av denna art ha till de sakkunniga ingivits — bör anstå, tills nödig erfarenhet i här berörda hänseende vid en senare tidpunkt vunnits.»

Vid avlåtande av Kungl. Maj:ts proposition den 12 mars 1920 (nr 287) angående ersättning till vissa näringsidkare i anledning av genomförandet av förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker, m. m. yttrade dåvarande chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet, att frågan om ersättning till denna grupp av näringsidkare tillsvidare borde stå öppen. Vad departementschefen sålunda yttrat lämnades av riksdagen utan erinran.

Framställningar om ersättning och tidigare utlåtanden över dessa.

Sedermera hava emellertid till Kungl. Maj:t inkommit framställningar om ersättning från följande vintillverkare, nämligen aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf, aktiebolaget Önos i Tollarp, firman J. M:son Englander i Tingsryd samt firman B. P. Gullbergh i Malmö.

Aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf, som framställt sina ersättningsanspråk i skrivelse till statsrådet och chefen för finansdepartementet den 16 november 1921, har hemställt, att aktiebolaget Vin- & spritcentralen måtte förständigas antingen att inlösa företaget till beräknat värde samt ersätta dess styrelse och personal för mistad inkomst enligt gängse grunder eller att såsom förlagslån omedelbart försträcka företaget ett belopp å 60,000 kronor, löpande med högst 5 procents ränta, avsett att användas som rörelsekapital i fall av driftens återupptagande under förutsättning, att dels aktiebolaget Vin- & spritcentralen förbunde sig att under de närmaste tre åren av företagens årliga vinfabrikation inköpa minst 100,000 liter och dels att Stockholms allmänna restaurangaktiebolag förbunde sig att köpa minst 50,000 kilogram per år av bolagets sylt- och marmeladfabrikat. I framställningen angävos därjämte de grunder, som borde komma till användning, därest inlösning komme till stånd.

Aktiebolaget Önos i Tollarp har i en den 30 november 1921 dagtecknad framställning hemställt om ersättning för de personer i företaget, som ge-

nom tvungen arbetsnedläggelse blivit nödlidande, ävensom om inlösen av bolaget tillhöriga förmögenhetsobjekt. De personliga ersättningarna borde fastställas enligt de vid tobaksmonopolets införande tillämpade grunder. Bolaget har ock angivit de normer, efter vilka inlösningsen av bolagets tillgångar borde äga rum.

Firman J. M:son Englander i Tingsryd, vars framställning om ersättning är dagtecknad den 15 december 1921, har fixerat sina ersättningsanspråk på följande sätt:

»Som ersättning för förlorad näringsrätt göra vi anspråk på tre gånger en beräknad medelvinst per år å kronor 4,400: — eller kronor 13,200: —. Härtill kommer ersättning för firmanamnet och våra varumärken med kronor 10,000: —. Vid realisation av våra lager uppstod en förlust av c:a kronor 6,000: —, vilket belopp vi likaledes önska erhålla gottgörelse för. Inlösen av kvarvarande tomt, källare och inventarier betingar ett pris av kronor 18,000: —. Personlig ersättning ifrågakommer numer endast för under-tecknad, och får jag som förutvarande chef för firman anhålla om gottgörelse för förlorad anställning med kronor 10,000: —. Sammanlagda ersättningsbelopp skulle följaktligen uppgå till kronor 57,200: —.»

Firman B. P. Gullbergh i Malmö har i sin den 4 mars 1922 dagtecknade framställning anhållit om ersättning »för mistade rättigheter och möjligheter för utövande av min vinförsäljning och vinfabrikation» med 200,000 kronor samt om ersättning för ineliggande lager, inventarier m. m. enligt förteckning med ett sammanlagt belopp av 206,411 kronor 95 öre.

Över ifrågavarande framställningar anbefalldes kontrollstyrelsen att av-giva yttranden.

I fråga om aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabrikens i Bjuf framställning anförde kontrollstyrelsen i anledning härav i utlåtande den 15 mars 1922, att kontrollstyrelsen ansåge, att ett mindre belopp kunde av statsmakterna utbetalas. Om beloppets storlek funne kontrollstyrelsen sig ej med bestämdhet kunna yttra sig; dock syntes ersättningssumman ej skäligen böra överstiga 25,000 kronor. Aktiebolaget Önos' i Tollarp framställning fann sig kontrollstyrelsen i ett den 18 mars 1922 avgivet utlåtande för det dåvarande förhindrad tillstyrka, då erforderlig utredning icke föreläge. Över firman J. M:son Englanders framställning avgav kontrollstyrelsen utlåtande den 4 april 1922 och hemställde därvid, att framställningen måtte åtminstone för det dåvarande såsom obestyrkt lämnas utan avseende. Firman B. P. Gullberghs i Malmö framställning avstyrktes slutligen i utlåtande den 20 mars 1922 med hänsyn till sakens outhärdliga skick.

Över aktiebolaget Önos' i Tollarp framställning har sedermera jämväl länsstyrelsen i Kristianstads län avgivit utlåtande. Länsstyrelsen har därvid framhållit, att det icke kunde anses mer än billigt, att bolaget bereddes skälig ersättning för de olägenheter, som genom statens förvällande tillfogats bolaget. Då någon tillfyllestgörande utredning icke föreläge och då länsstyrelsen saknade kännedom om de normer, som tidigare

följts vid fastställande av enahanda ersättningar, funne länsstyrelsen sig dock ur stånd att avgiva något som helst förslag beträffande storleken av den ersättning, som till äventyrs kunde böra ifrågakomma.

Departement-
schefen
den 12 januari
1924.

Då med ingången av innevarande år fem år förflutit efter rusdrycksförsäljningsförordningens ikraftträdande, fann jag anledning antaga, att tillräckliga erfarenheter borde föreligga för ett slutligt ståndpunktstagande i frågan. Jag anmälde därför den 12 januari detta år i statsrådet nu nämnda framställningar jämte en liknande framställning från vindragarlaget i Stockholm och anförde därvid, efter att hava lämnat en redogörelse för de av mig nu omförmälda förhållanden, följande:

»I förenämnda ansökningar har särskilt gjorts gällande, att sättet för detaljhandelns ordnande i den rusdryckslagstiftning, som trädde i kraft den 1 januari 1919, lagt oöverstigligen hinder i vägen för de svenska vintillverkarna att nå den kundkrets, hos vilken de tidigare kunnat påräkna avsättning för sin tillverkning. Att åtminstone i viss mån så varit fallet, synes mig icke uteslutet. Men huruvida härigenom må anses hava uppkommit någon moralisk förpliktelse för det allmänna — om någon rättslig förpliktelse torde ej kunna vara tal — att bereda gottgörelse för det lidna intrånget i näringsfriheten, är en annan sak.

Denna principiella fråga torde böra klargöras, och kommer man då till positivt resultat, är därmed den synvinkel given, som bör anläggas för bedömande i de särskilda fallen, vilket mått av utredning skäligen kan anses åligga vederbörande sökande att åvägabringa.

Då rusdrycksförsäljningsförordningen nu varit i kraft i fem år, torde tillräcklig erfarenhet hava vunnits för upptagande av principfrågan till behandling. Då detta spörsmål tydligen icke är av större omfattning, torde emellertid dess utredande icke behöva uppdragas åt särskilda sakkunniga utan kunna utföras genom kontrollstyrelsen, som ju därvid genom hänvändelse till respektive sökandena kan införskaffa erforderliga ytterligare upplysningar.

I detta sammanhang tillåter jag mig jämväl anmäla, att det gamla vindragarlaget i Stockholm hos Kungl. Maj:t gjort framställning om bistånd i det betryckta läge, vari laget förmenar sig hava kommit på grund av den inträdda centraliseringen av vinimporten.

Denna framställning synes lämpligen kunna utredas av kontrollstyrelsen samtidigt med de förut nämnda.

För ett positivt avgörande av de ärenden, varom nu är fråga, fordras givetvis riksdagens medverkan.»

I enlighet med min hemställan uppdrog Kungl. Maj:t åt kontrollstyrelsen att i anledning av förut omförmälda ansökningar undersöka, huruvida ersättningskyldighet kunde anses böra åligga det allmänna i fall, sådana som de föreliggande, samt att, därest så funnes vara förhållandet, avgiva det förslag, vartill kontrollstyrelsen kunde finna skäl.

Efter verkställd utredning har kontrollstyrelsen dels avgivit ett den 6 mars 1924 dagtecknat utlåtande dels inkommit med tvenne den 7 och 12 mars 1924 dagtecknade kompletterande skrivelser, berörande vissa frågor, till vilka kontrollstyrelsen i sitt första utlåtande, då erforderliga uppgifter ännu ej kommit styrelsen till handa, ej kunnat taga ställning.

Jag vill till en början upptaga till behandling vintillverkarnas ersättningskrav.

Vintillverkarna.

I utlåtandet den 6 mars 1924 angiver kontrollstyrelsen till en början de principiella utgångspunkterna för utredningen sålunda:

»Rusdrycksförsäljningsförordningen innehåller icke några bestämmelser, som beröra vederbörande företagares rätt att bedriva själva tillverkningen. Tillverkningsrätten regleras av bestämmelserna i § 7 mom. 2 i förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, i den lydelse författningsrummet erhållit genom förordningarna den 14 juni 1917 och 8 juni 1923. Sagda bestämmelser inskränka emellertid icke äldre företagares rätt att fortsätta av dem tidigare bedriven tillverkning, utan innebära endast förbud mot inrättandet av nya fabriker utan därtill av Kungl. Maj:t lämnat tillstånd. Någon lagstiftning, som på sådant sätt inskränkt rätten att bedriva tillverkning av alkoholhaltiga drycker, att därpå skulle kunna grundas ersättningsanspråk mot det allmänna, föreligger sålunda icke. I de framställningar, som nu överlämnats till kontrollstyrelsen, åberopas ej heller några dylika skäl. De sökande anföra i stället såsom motiv för sina ersättningsanspråk:

Principiella utgångspunkter.

dels att deras möjligheter att försälja av dem tillverkade varor genom den nya rusdrycksförsäljningsförordningen omintetgjorts eller åtminstone väsentligen inskränkts,

dels att det för dem mött understundom oöverstigliga svårigheter att få inköpa de spritdrycker, som varit nödvändiga för deras tillverkning såsom utgångsmaterial eller såsom tillsats i syfte att öka hållbarheten eller dylikt.

Med hänsyn härtill anser sig kontrollstyrelsen till en början böra lämna en redogörelse för de författningsbestämmelser, som reglerat tillverkares försäljningsrätt och tillverkares rätt att inköpa för tillverkningen erforderliga spritdrycker från och med år 1905, då nya förordningar om försäljningen såväl av brännvin som av vin och öl utfärdades, till nuvarande tidpunkt. Då en av de ersättningsökande uppger sig hava rätt att tillverka ej blott vin utan jämväl spritdrycker — rättigheten grundad på tidigare tillverkning av punsch och likörer — har redogörelsen ansetts böra omfatta såväl spritdrycker (i tidigare lagstiftning närmast motsvarat av uttrycket brännvin) som vin.»

Förändringarna i de bestämmelser, vilka reglerar tillverkares försäljningsrätt under den tid, som kontrollstyrelsens redogörelse avser, sammanfattar styrelsen sålunda:

Försäljningsbestämmelsernas utveckling.

»Såsom av den nu lämnade redogörelsen framgår, har tillverkarnas — detta gäller såväl tillverkare av brännvin som tillverkare av vin — försäljningsrätt under loppet av de bägge sista decennierna undergått betydande inskränkningar. Den rätt att försälja direkt till den konsumerande allmänheten, som tidigare tillkommit tillverkare, har helt bortfallit. Den rätt att försälja till återförsäljare, som kvarstod, sedan rätten att sälja direkt till konsumenterna borttagits, har slutligen också från och med ingången av innevarande år inskränkts, så att tillverkarna nu äro hänvisade till partihandelsbolagen som enda köpare inom landet. Att märka är emellertid, att dessa inskränkningar drabbat alla tillverkare och att importrätten praktiskt taget begränsats på samma sätt. Enbart av den omständigheten, att tillverkarnas försäljningsrätt formellt sett inskränkts, därigenom att de hänvisats att sälja uteslutande till partihandelsbolag, kan man därför icke

sluta, att deras möjlighet att vinna avsättning för sin tillverkning i mera väsentlig grad begränsats. Till frågan huruvida detta i verkligheten ägt rum, skall kontrollstyrelsen i det följande återkomma.»

Tillverkarnas
möjlighet att
inköpa för
tillverkningen
erforderliga
alkoholhaltiga
varor.

Även de bestämmelser, som reglera tillverkares rätt att inköpa för tillverkningen erforderliga alkoholhaltiga varor — sprit för vinförsäkring m. m. — hava, framhåller kontrollstyrelsen, under årens lopp undergått betydande förändringar. Tillverkarna, som tidigare hade full frihet att inköpa de alkoholhaltiga varor, som de för sin tillverkning behövde, hade fått vidkännas betydande inskränkningar i denna rätt och vore numera — i varje fall gällde detta beträffande vintillverkarna — hänvisade att begära kontrollstyrelsens tillstånd till inköp. Denna utveckling innebure ingalunda i och för sig, att några väsentliga och sålunda givetvis än mindre några oöverstigliga hinder skapats för tillverkarna att erhålla för deras tillverkning erforderliga alkoholhaltiga varor. Även i dessa avseenden ansåge styrelsen det sålunda erforderligt att undersöka, huru förhållandena gestaltat sig i praxis.

Berörda undersökning avser till en början spörsmålet, huruvida tillverkarna erhållit för tillverkningen erforderliga kvantiteter alkoholhaltiga varor. Undersökningen omfattar tiden från och med den 1 januari 1918, d. v. s. större delen av den tidrymd, under vilken det för vintillverkare varit nödvändigt att hava kontrollstyrelsens tillstånd för att kunna verkställa försäkring av vin till avsalu. Resultatet av undersökningen, som huvudsakligen innehåller en detaljerad redogörelse för alla de ansökningar om inköp av sprit för vinförsäkring, som under nyss nämnda tidrymd kommit kontrollstyrelsen till handa, och styrelsens i anledning av ansökningarna fattade beslut, sammanfattar styrelsen på följande sätt:

»Av den i det föregående lämnade redogörelsen torde framgå, att vintillverkarna under den tid, redogörelsen avser, således även efter gällande rusdrycksförsäljningsförordnings ikraftträdande, haft tillfälle inköpa för tillverkningens bedrivande — med andra ord för vinförsäringen — nödvändigt brännvin eller sprit i erforderlig utsträckning. De villkor, som kontrollstyrelsen i samband med tillståndsbevisens utfärdande föreskrivit för tillverkarna att iakttaga, och för vilkas huvudsakliga innehåll redogörelse lämnats i det föregående, torde icke kunna sägas hava varit på något sätt betungande. I den mån dessa villkor haft karaktären av rena kontrollföreskrifter, avseende att möjliggöra för styrelsen att kontrollera, att spriten kommit till användning för uppgivet ändamål, eller att reglera den högsta sprittillsatsen per liter vin, ha heller icke några invändningar framställts mot dem från tillverkarnas sida. Däremot har i ett fall gjorts gällande, att ett tillståndsbevis varit värdelöst, enär det avsett inköp hos detaljhandelsbolag. I fråga om denna redan i det föregående berörda sak vill kontrollstyrelsen dels erinra, att tillståndsbevis i åsyftade fall utställdes för inköp hos partihandlare, så snart sökanden angav, att han önskade inköpa spriten hos dylik, dels framhålla, att styrelsen givetvis saknar varje anledning att annat än i rena undantagsfall, då särskild kontroll, som bäst kan verkställas genom systembolag, är erforderlig, ålägga tillverkare att verkställa sina inköp hos detaljhandelsbolag, om han uttryckt en önskan att få

verkställa dem genom partihandlare eller tvärtom. Det har vidare gjorts gällande, att kontrollstyrelsen skulle orsakat tillverkare betydande olägenheter genom att föreskriva, att de tillverkade varorna icke finge saluföras under beteckningen vin. Även detta påstående kräver emellertid sitt beriktigande. Kontrollstyrelsen har i ifrågavarande fall ställt såsom villkor för medgivande av tillstånd till inköp av sprit dels att alkoholfria drycker, vid vilkas tillverkning sprit kommit till användning såsom lösningsmedel för essenser m. m., icke salufördes under beteckningen vin, dels att viner, tillverkade av inhemska råvaror, icke salufördes under beteckningar, som gäve dem sken av att vara importerade druvviner. I ett tillståndsbevis av den 15 januari 1920 har visserligen inryckts ett förbehåll att 'de varor, vid vilkas tillverkning sprit tillsättes, må icke försäljas under namn av vin eller under beteckning, vari ordet 'vin' ingår', men det torde med hänsyn till den skriftväxling, som förts mellan kontrollstyrelsen och bolaget under tiden före bevisets utfärdande, ha stått fullt klart för bolaget, att den ifrågavarande bestämmelsen egentligen syftat på bolagets tillverkning av s. k. alkoholfria 'viner'. Bolaget hade dagarna före tillståndsbevisets utfärdande avgivit en förbindelse rörande beteckningen av sina s. k. alkoholfria »viner» samt fruktviner, varav avskrift här bilägges. Att denna förbindelse av kontrollstyrelsen godtagits och att kontrollstyrelsens tillståndsbevis var avsett att ansluta sig därtill, ligger ju i öppen dag, då omedelbart därefter bolaget, på sin samtidigt med förbindelsen ingivna ansökning om tilldelning av sprit 'att användas vid försäkring av fruktviner', enligt det nu ifrågavarande beviset erhöll tillstånd, att för *det uppgivna ändamålet* inköpa tretusen liter sprit. Ett enkelt påpekande hos kontrollstyrelsen från bolagets sida hade givetvis varit fullt tillräckligt för att kontrollstyrelsen skulle hava utbytt åsyftade formulering mot en ny sådan, som mera fullständigt anslöt sig till bolagets nyssnämnda förbindelse. Riktigheten härav framgår av att nyss återgivna villkor ej återfinnes i ett den 5 oktober 1921 av kontrollstyrelsen utställt tillståndsbevis. I detta bevis har nämligen *utan påpekande eller framställning från bolagets sida* villkoret ifråga formulerats på följande sätt: 'att vinet ej saluföres under benämning, varigenom åt detsamma gives sken av druvvin, eller eljest under beteckning, som ej motsvarar varans ursprung'.

På riktigheten av det i det föregående framställda påståendet, att vintillverkare haft tillfälle i erforderlig utsträckning inköpa sprit och brännvin, torde icke heller den omständigheten inverka, att ansökningar om tillstånd till inköp av sprit för försäkringsändamål i några fall avslagits. De motiv, som i dessa fall föranlett avslagsbesluten, hava icke varit sådana, att de med fog kunna ge anledning till några farhågor, att vintillverkare i normala fall framdeles skulle stå utan möjlighet att inköpa för vinförsäkringen erforderlig sprit, i den omfattning sådan oundgängligen erfordras.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår, har däremot den enda tillverkare, som gjort gällande, att han jämlikt gällande bestämmelser haft rätt bedriva tillverkning av spritdrycker, icke kunnat inköpa för tillverkning av punsch och likörer erforderlig arrak, rom etc. Det avgörande i detta fall har emellertid varit, att partihandelsbolagen med rusdrycker, som enligt rusdrycksförsäljningsförordningens bestämmelser hava rätt att sälja till tillverkare av denna art, icke funnit tillverkningsrätten i omskrivna fall så obestridlig, att de ansett sig kunna sälja. Vid sådant förhållande kan emellertid uppenbarligen ej detta fall sägas utgöra någon anledning till antagande, att tillverkare av spritdrycker, vars tillverkningsrätt verkligen är obestridlig, skulle

sakna möjlighet att inköpa för sin tillverkning erforderliga alkoholhaltiga varor.

Av det ovan anförda torde framgå, att de ändringar, som under senare tid och särskilt genom rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande vidtagits i fråga om de bestämmelser, som reglera tillverkares möjlighet att inköpa för tillverkningen erforderliga spritdrycker, icke till sin ordalydelse äro av den art eller i praktiken fått sådan tillämpning, att på dem kan grundas någon som helst rätt för tillverkare till ersättning för intrång i näringsverksamhet. Ej heller äro de av den art, att de kunnat skapa någon moralisk förpliktelse för det allmänna att lämna ersättning. Det enda fall, då dylik förpliktelse på här angivna skäl eventuellt skulle kunna tänkas föreligga, vore i fråga om den tillverkare — Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf —, som förmenar sig hava rätt till tillverkning av spritdrycker. Då emellertid tillverkningsrätten i detta fall icke kan anses obestriddig, då tillverkningen i varje fall icke pågått mer än en eller annan månad efter den 1 juli 1917 och bolaget sedermera icke gjort något försök till dess upptagande förrän i början på år 1922, samt då de tillverkade kvantiteterna varit obetydliga i förhållande till fabriken tillverkning av vin och de färdiga produkterna åtminstone delvis synas hava försålts såsom vin, torde ej heller i detta fall ur här angivna synpunkt ersättning med skäl kunna ifrågasättas.»

Tillverkarnas
försäljnings-
möjligheter
i praktiken.

Efter det styrelsen konstaterat, att några berättigade anspråk på ersättning ej kunna grundas på de förändringar, vilka ägt rum i den lagstiftning, som reglerar tillverkares rätt att inköpa för tillverkningen erforderliga alkoholhaltiga varor, övergår styrelsen till att undersöka, huruvida de förändrade försäljningsbetingelser, under vilka tillverkarna haft att arbeta, kunna motivera ersättningsskyldighet för det allmänna.

Styrelsen framhåller därvid först, att i fråga om tillverkarna av spritdrycker redan de ändringar i deras försäljningsrättigheter, som hade genomförts åren 1914 och 1915 och på vilka inga ersättningsanspråk grundats eller rimligen kunnat grundas, skapat ett läge, som icke i väsentlig mån hade förändrats genom rusdrycksförsäljningsförordningen eller genom senare i denna vidtagna ändringar. I fråga om den firma — aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf — som förmenade sig hava rätt att tillverka spritdrycker, kunde sålunda icke heller försvårade avsättningsmöjligheter för spritdrycker, som firman eventuellt framdeles skulle komma att tillverka, enligt styrelsens mening åberopas såsom skäl för ersättning från det allmännas sida för intrång i firmans näringsverksamhet, i vad denna avsåge tillverkning av sådana drycker.

I viss mån annorlunda gestaltade sig däremot enligt styrelsens uppfattning förhållandena för vintillverkarna. De bestämmelser, som reglerade deras försäljningsrätt, hade, som styrelsen framhållit, undergått betydande förändringar i inskränkande riktning genom rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande. De ändringar, som sedermera vidtagits, hade också gått i inskränkande riktning. Ändringarna hade dock icke varit av den art, att det i och för sig måste anses klart, att de hade omöjliggjort eller väsentligen försvårat vintillverkarnas försäljning.

Efter att hava erinrat om de s. k. 1917 års ersättningssakkunnigas ställning

i förevarande spörsmål lämnar styrelsen en redogörelse för huru förhållandena i praktiken gestaltat sig och anför därvid följande:

»När nu på grundval av de erfarenheter, som vunnits under åren 1919 till och med 1923, utredning skall verkställas rörande i vad mån de ersättningsökande firmornas avsättning av vin, som av dem tillverkats, försvårats på grund av genomförandet av 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning, inställer sig i första hand till besvarande frågan: I vilken utsträckning och på vad sätt hava firmorna sökt utnyttja de möjligheter att vinna avsättning för sin tillverkning, som rusdrycksförsäljningsförordningen erbjuder? Såsom kontrollstyrelsen i tidigare utlåtanden rörande denna fråga framhållit, måste det nämligen givetvis förutsättas, att vintillverkarna, innan de framkommit med ersättningsanspråk, bort på ett verksamt sätt själva sökt bereda sig avsättning för sina varor. För att utröna vad som av de ersättningsökande i detta avseende åtgjorts, har kontrollstyrelsen från pris- och inköpsnämnden och från aktiebolaget Vin- och spritcentralen införskaffat vissa uppgifter. Av dessa uppgifter, som lämnats i skrivelser den 15 och 19 februari 1924 — — framgår följande. Aktiebolaget Önos i Tollarp och firman J. M:son Englander i Tingsryd hava icke under den tid uppgifterna avse — tiden efter den 1 januari 1919 — ingivit några offerter å vin till pris- och inköpsnämnden eller till aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf har icke heller ingivit någon offert å vin till pris- och inköpsnämnden. Däremot har nämnda företag i april 1922 inlämnat prov å vid dess fabrik tillverkat vin till aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Efter verkställd prövning av proverna meddelade sistnämnda företag, att det funnit vinerna av sådan beskaffenhet, att det icke kunde hava någon användning för dem. I skrivelse den 13 december 1922 offererade vidare aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken ett bärvin till aktiebolaget Vin- och spritcentralen. I anledning härav meddelade spritcentralen den 30 december 1922 bolaget, att offerten icke gäve anledning till inköp. Rörande anledningen härtill anför spritcentralen i sin här förevarande skrivelse, att vinets typ och smak vid verkställd prövning icke syntes tilltalande. Vad slutligen firman B. P. Gullbergh i Malmö beträffar, har denna icke ingivit någon offert å vin till aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Däremot har firman i samband med hemställan till Vin- och spritcentralen om utgivande av ersättning till firman för förluster på grund av upphörd verksamhet inom vinbranschen förutsatt, att spritcentralen skulle inlösa firmans ineliggande lager av viner. Nämnda framställning föranledde icke någon åtgärd från spritcentralens sida. Någon offert från firman B. P. Gullbergh i Malmö till pris- och inköpsnämnden föreligger ej heller. Däremot har pris- och inköpsnämnden och genom dennas förmedling aktiebolaget Vin- och spritcentralen i april 1922 haft tillfälle avge utlåtande över kvaliteten hos ett till kontrollstyrelsen i samband med ansökan om tillstånd till inköp av sprit för försäkringsändamål av firman insänt prov.

Då ingenting i de olika skrifter, som ingivits av de ersättningsökande, tyder på att de i övrigt vidtagit några åtgärder för att tillvarata de möjligheter att vinna avsättning för av dem tillverkade viner, som rusdrycksförsäljningsförordningen dock erbjuder, kunna knappast de erfarenheter, som vunnits under de gångna åren, sägas hava ökat möjligheterna att bedöma, huruvida vintillverkarna, därest till buds stående möjligheter av dem utnyttjats, kunnat med framgång bedriva sin rörelse även efter rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande. Den omständigheten, att vintillver-

karna förhållit sig i stort sett passiva, i vad det för dem gällt att söka bereda sig avsättning för sin tillverkning, är givetvis också ägnat att i avsevärd grad försvaga den moraliska förpliktelse att bereda dem ersättning, som eljest, med hänsyn till betydelsen ur samhällets synpunkt av att yrkesutövare kunna bedriva sin rörelse i förvissning om att i sinom tid få njuta frukterna av den, till äventyrs kunnat anses föreligga för det allmänna — om någon rättslig förpliktelse torde, såsom framhålles av föredragande departementschefen i hans anförande till statsrådsprotokollet den 12 januari 1924 icke kunna vara tal.

Oaktat sålunda enligt styrelsens uppfattning icke någon moralisk förpliktelse i egentlig mening till utbetalande av ersättning från det allmänna kan anses föreligga, vill styrelsen dock icke förneka, att vissa skäl ur ren billighetssynpunkt kunna anföras för utbetalandet av mera blygsamma ersättningsbelopp åtminstone i fråga om vissa av de ersättningssökande. Såsom förut framhållits, voro de ändringar, som genom rusedrycksförsäljningsförordningen vidtogos i fråga om de bestämmelser, som reglerade tillverkares rätt att försälja vin, av ganska genomgripande natur. Att döma av vad som i de ersättningssökandes skrivelser framhållits, synes det härvidlag hava varit av mindre om ens någon betydelse, att vintillverkarna genom dessa lagändringar berövades rätten att sälja direkt till den konsumerande allmänheten. Det betydelsefulla synes enligt de ersättningssökandes mening hava varit, att det omöjliggjordes för specerihandlare att sälja vin. Därigenom blev det, alltjämt enligt de ersättningssökandes egen uppfattning, för de svenska vintillverkarna betydligt svårare att nå den kundkrets, särskilt på landsbygden, inom vilken de tidigare kunnat påräkna avsättning för sina varor. Häremot kan visserligen invändas, att då försäljningen av utländska viner blev föremål för samma inskränkningar som försäljningen av inhemska, det bort vara möjligt att även framgent vinna avsättning för de inhemska vinerna om än i reducerad omfattning, eftersom den totala vinförsäljningen nedgätt, förutsatt att de inhemska vinerna verkligen varit av sådan kvalitet och kunnat tillverkas i sådana prislägen, att de varit konkurrensdugliga. Voro de å andra sidan icke detta, lär det näppeligen kunna anses skäligt, att staten bereder deras tillverkare någon ersättning. Även om viss och ej så liten betydelse måste tillerkännas sist anförda synpunkt, vars överensstämmelse med de faktiska förhållandena icke är möjlig att fastställa, då vintillverkarna, som nämnts, ej gjort någonting för att bereda sig avsättning för sin tillverkning, lär det dock få anses sannolikt, att förändringarna i försäljningsbestämmelserna mera försvårat avsättningen av viner av inhemsk tillverkning än av utländska viner. I varje fall synes det ostridigt, att tillverkarna av den nya rusedrycksförsäljningsförordningens genomförande beretts vissa svårigheter. Ett ytterligare skäl för att ersättning bör beredas vissa av de sökande, finner kontrollstyrelsen däri, att de sökande förebragt vissa skäl för att inskränkningar i deras vintillverkning måste i viss grad försvåra även den tillverkning av saft m. m., som de bedrivit i nära samband med vintillverkningen.

Med hänsyn till vad som i det föregående anförts finner kontrollstyrelsen sig, om än med viss tvekan, böra tillstyrka, att ersättning av det allmänna beredes vissa av de sökande.»

Ersättnings-
beloppens
beräkning.

Efter att sålunda som sin principiella mening hava angivit, att ersättning till åtminstone vissa av de sökande kunde anses berättigad, framhåller kontrollstyrelsen, att man ej kunde finna några normer, som möjliggjorde en beräkning efter objektiva grunder av de ersättningsbelopp, vilka borde ifråga-

komma. En inlösen av företagens samtliga tillgångar i fastigheter, maskiner, lager etc. eller eventuellt i stället härför ersättning till företagen för den värdeminskning, deras tillgångar skulle undergå vid nedläggande av vin-fabrikationen, jämte ersättning utöver dessa belopp för mistad möjlighet att fortsätta med fabrikationen, kunde icke rimligen ifrågasättas. Ett inlösnings- eller ersättningsförfarande av sådan art finge nämligen obetingat anses förutsätta, att det för företagen verkligen varit omöjligt att fortsätta sin verksamhet, en förutsättning som i här förevarande fall icke av de ersättnings-sökande kunnat visas föreligga. Vid ersättningsbeloppens fastställande vore man därför hänvisad till en ungefärlig uppskattning av den förlust, som hade åsamkats företagen genom det förändrade läge, i vilket de kommit eller deras ledning trots dem komma genom förändrad lagstiftning. Härvid syntes uppgifterna om företagens nettovinster från föregående år kunna lämna viss ledning.

De anläggningar, som krävdes för vintillverkningen, vore ingalunda av den omfattande art, att det funnes anledning antaga, att i allmänhet några mera betydande svårigheter kunde möta mot användning för annat ändamål av de lokaler, som disponerats för vintillverkningen. Likaså vore den maskinella utrustning, som krävdes för vintillverkning, icke av mera betydande omfattning.

Som villkor för ersättning ansåge kontrollstyrelsen böra fordras, att det företag, till vilket ersättning utginge, nedlade all tillverkning av rusdrycker. Det kunde visserligen synas, som om ett dylikt villkor icke vore ur allmänna synpunkter påkallat, då statsmakterna icke funnit sig böra genom lagstiftning förhindra fortsättande av tillverkningen vid fabriker, där dylik tidigare ägt rum. Enligt kontrollstyrelsens uppfattning vore det emellertid för det allmänna ur sociala och andra synpunkter av icke obetydligt värde, att, sedan en helt ny försäljningslagstiftning genomförts, få möjlighet att pröva, i vilken utsträckning och av vilka företag vintillverkningen skulle få bedrivas. Den uppfattningen kunde måhända ock göras gällande, att ett nedläggande av tillverkningen endast borde krävas i samband med fullständig inlösen av företagens anläggningar. Ej heller denna synpunkt vore emellertid enligt styrelsens uppfattning av större betydelse. Om staten av rena billighetsskäl ansåge sig böra utbetala ersättning, kunde det icke sägas vara oskäligt, att staten uppställde de villkor för ersättnings utbetalande, som den funne ur allmänna synpunkter påkallade.

Efter att hava angivit det sätt, på vilket nu angivna villkor borde realiseraras, upptager styrelsen till behandling den med spörsmålet om ersättning till företagen nära sammanhörande frågan, huruvida ersättning för mistade arbetstillfällen borde utgå till vid företagen anställd personal. Med hänsyn till föreliggande omständigheter funne kontrollstyrelsen emellertid icke tillräckliga skäl kunna anföras för tillstyrkande av sådan ersättning.

I fråga om storleken av det ersättningsbelopp, som borde tillkomma *aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf*, anför kontrollstyrelsen i förberörda utlåtande den 6 mars 1924 i huvudsak följande:

Villkor för
ersättnings-
utbetalande.

Ersättning till
personal.

Ersättnings-
beloppens stor-
lek.

»Såsom kontrollstyrelsen tidigare framhållit, kan det ej heller skäligen ifrågasättas, att staten skulle inlösa företagets samtliga tillgångar och därutöver lämna viss ersättning. I stället torde man, såsom jämväl tidigare framhållits, vara hänvisad till en approximativ uppskattning av ersättningens skäligen storlek, vid vilken uppskattning en viss ledning torde kunna erhållas av företagets nettovinster under tidigare år. En med ledning av tidigare lämnade och särskilt för den av kontrollstyrelsen nu verkställda utredningen infordrade uppgifter — — — gjord sammanställning utvisar, att nettovinsterna resp. förlusterna uppgått till följande till hela kronotal avrundade belopp.

År	Kronor	År	Kronor
1906 vinst	608	1913 vinst	1,996
1907 »	47	1914 förlust	1,036
1908 »	3,514	1915 »	16,197
1909 »	1,534	1916 »	3,035
1910 »	42	1917 vinst	20,294
1911 »	6,239	1918 »	14,260
1912 »	3,620		

Av de nu återgivna siffrorna framgår, att företagets vinst under åren 1906 till och med 1913 varit jämförelsevis obetydlig. Endast ett enda år nämligen år 1911, då vinsten uppgick till 6,239 kronor, har den överstigit 4,000 kronor. Under tre år — åren 1906, 1907 och 1910 — understeg den däremot 1,000 kronor. Förlusterna under åren 1914, 1915 och 1916 voro så betydande, att de sammanlagt överstego vinsten under de åtta föregående åren. Åren 1917 och 1918 lämnade däremot betydande vinster. Att av resultatet av rörelsen under dessa bägge år draga någon slutsats om företagets utveckling, därest lagstiftningen även efter den 1 januari 1919 varit oförändrad, låter sig dock näppeligen göra. Därtill voro förhållandena dessa år, då bland annat en verklig vinbrist rådde, alltför abnorma. En beräkning av företagets årliga medelvinst torde därför lämpligen kunna göras på det sättet, att man bortser ifrån de två första årens resultat, då dessa år kunna betraktas såsom organisationsår, och sätter vinsten åren 1917 och 1918 lika med den största vinst, som förekommit under tidigare år, d. v. s. lika med vinsten år 1911. Ur företagets synpunkt torde dessa antaganden vara de gynnsammaste, som rimligen kunna ifrågasättas. Med frånräknande av förlusterna åren 1914—1916 har med denna beräkningsgrund företagets sammanlagda nettovinst under de elva åren 1908—1918 uppgått till 9,155 kronor eller i medeltal per år till 832 kronor. Kapitaliserat efter 5 % motsvarar denna årliga avkastning ett belopp av 16,640 kronor. Vid sidan av vinfabrikationen har bolaget emellertid bedrivit tillverkning av alkoholfria viner, saft och sylt. Enligt av kontrollstyrelsen infordrade uppgifter hava de försäljningssummor, som dessa fabrikat betingat, under tidigare år varit jämförelsevis obetydliga i förhållande till de försäljningssummor, som vinerna betingat. De senare åren har däremot förhållandet varit ett annat. År 1915 uppgick sålunda försäljningssumman för dessa fabrikat till ungefär 28 procent av försäljningssumman för det egentliga vinet. Åren 1916, 1917 och 1918 voro motsvarande tal ungefär 21, 4 och 34 procent. Med hänsyn härtill borde givetvis den ovan beräknade medelvinsten reduceras i viss utsträckning. Då det emellertid icke låter sig göra att beräkna, i vad mån företagets vinster härröra från den ena eller andra grenen av dess verksamhet, och de olika grenarna till viss grad torde

vara beroende av varandra, har kontrollstyrelsen emellertid icke ansett sig böra företaga någon dylik reduktion.

Under erinran dels om att det kapitaliserade värdet av företagens nettovinster givetvis icke i och för sig är ett fullgiltigt uttryck för ett skäligt ersättningsbelopp och dels om att kontrollstyrelsen ansett att ersättningsutbetalande bör förbindas med ett avstående från framtida tillverkningsrätt, vilket villkor givetvis medför värdeminskning i fråga om maskiner och dylikt, finner kontrollstyrelsen sig kunna tillstyrka utbetalandet av ett ersättningsbelopp å 25,000 kronor.»

Vad angår det ersättningsbelopp, som borde tillkomma *aktiebolaget Önos i Tollarp*, yttrar kontrollstyrelsen i skrivelsen den 12 mars 1924 i huvudsak följande:

»Av skäl, som angåvos i kontrollstyrelsens utlåtande den 6 mars i år, kan det enligt kontrollstyrelsens mening ej med fog ifrågasättas, att staten skulle inlösa företagens samtliga tillgångar och därutöver lämna viss ersättning. Liksom för de vintillverkarens vidkommande, för vilka i nyssnämnda utlåtande ersättningsbelopp föreslogos, torde man för här förevarande firma vara hänvisad till en approximativ uppskattning av ersättningens skäliga storlek. Vid denna uppskattning torde liksom ifråga om aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf en viss ledning kunna erhållas av företagens nettovinster under tidigare år. Enligt av bolaget lämnade uppgifter hava dessa nettovinster, avrundade till hela kronotal, sedan bolagets bildande varit av följande storlek:

År	Kronor	År	Kronor
1903	uppgift saknas	1911 vinst	2,866
1904	»	1912 »	6,299
1905	»	1913 »	5,165
1906 vinst	1,438	1914 »	2,533
1907 »	1,244	1915 »	2,876
1908 förlust	15,797	1916 »	4,287
1909 vinst	9,080	1917 »	27,252
1910 »	4,271	1918 »	10,433

Av ovan gjorda sammanställning framgår, att bolagets vinst under tidigare år varit jämförelsevis obetydlig. Däremot har den, särskilt för år 1917 men även för år 1918, uppgått till betydande belopp. Av skäl, som anförts i kontrollstyrelsens meranämnda yttrande den 6 mars 1924, torde man dock ur resultatet av verksamheten under dessa bägge år näppeligen kunna draga någon slutsats om företagens utveckling, därest lagstiftningen även efter den 1 januari 1919 varit oförändrad. Därtill voro förhållandena dessa år alltför abnorma. En beräkning av företagens årliga medelvinst torde därför, såsom i utlåtandet den 6 mars 1924 skett i fråga om aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf, böra göras på det sättet, att man bortser från de första åren såsom organisationsår och sätter vinsten åren 1917 och 1918 lika med den största vinst, som förekommit under tidigare år, d. v. s. lika med vinsten år 1909. Med frånräknande av förlusten år 1908 kan med denna beräkningsgrund företagens sammanlagda nettovinst under de tretton åren 1906 till och med 1918 beräknas till 42,422 kronor. Den årliga medelvinsten har sålunda

varit 3,263 kronor. Kapitaliserat efter 5 % motsvarar denna årliga avkastning ett belopp av 65,260 kronor. Liksom aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf har aktiebolaget Önos i Tollarp vid sidan av vinfabrikationen bedrivit tillverkning av saft och sylt m. m. Då det ersättningsbelopp, varom här är fråga, hänförs sig till tillverkarnas svårighet att fortsätta med av dem tidigare bedrivna tillverkning och försäljning av vin, borde givetvis en reduktion av det beräknade kapitaliserade värdet av medelvinsten företagas med hänsyn till att en del av vinsten belöpt sig på tillverkning av andra varor än vin. För aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf ansåg sig kontrollstyrelsen visserligen på anförda skäl kunna underlåta att företaga dylik reduktion. Ifråga om aktiebolaget Önos i Tollarp torde däremot en dylik reduktion vara ofrånkomlig med hänsyn till den betydande del av tillverkningen, som särskilt under senare år, tillverkningen av andra varor än vin utgjort. De summor, som bolaget erhållit vid försäljning av andra varor än vin, uppgingo sålunda enligt av bolaget lämnade uppgifter för åren 1914, 1915 och 1916 till större belopp än de, som bolaget erhållit för försålt vin.

Under hänsynstagande härtill och till övriga på frågan inverkan omständigheter har kontrollstyrelsen funnit sig kunna tillstyrka utbetalande till aktiebolaget Önos i Tollarp av ett ersättningsbelopp å 50,000 kronor.»

Beträffande ersättningsbeloppet till *firman J. M:son Englander i Tingsryd* anför kontrollstyrelsen i utlåtandet den 6 mars 1924 huvudsakligen följande:

»När kontrollstyrelsen i december 1921 erhöi ifrågavarande framställning på remiss, anmodade kontrollstyrelsen bland annat landsfiskalen i Tingsryds distrikt att meddela kontrollstyrelsen så vitt möjligt fullständiga upplysningar om arten och omfattningen av sökandefirmans uppgivna förvärvsrörelse ävensom alla de upplysningar i övrigt, som kunde belysa den förevarande frågan. I ett den 21 mars 1922 dagtecknat yttrande meddelade vederbörande landsfiskal bland annat följande. Enligt vad det vid länsstyrelsen i Kronobergs län förda handelsregistret utvisade, hade hemmansägaren Gustav Herman Englander senast varit antecknad som innehavare av firman J. M:son Englander. Enligt vad av landsfiskalen införskaffade utdrag ur inkomsttaxeringslängderna för Tingsås socken för åren 1913—1919 utvisade, hade emellertid icke denne under de år, firman lagt till grund för sin inkomstberäkning, taxerats för någon inkomst av rörelse eller yrke. När kontrollstyrelsen den 4 april 1922 avgav underdånigt utlåtande över framställningen, hemställde kontrollstyrelsen — med hänsyn särskilt till vad landsfiskalen anfört — 'att den förevarande framställningen måtte åtminstone för närvarande såsom obestyrkt lämnas utan avseende'. När kontrollstyrelsen nu haft att verkställa en ny utredning rörande bland annat förevarande firmas ersättningsanspråk, har det synts kontrollstyrelsen i första hand erforderligt att söka bringa klarhet om anledningen till den bristande överensstämmelsen mellan firmans i dess framställning lämnade uppgifter om firmans nettovinster och landsfiskalens med utdrag ur inkomsttaxeringslängderna styrkta uppgifter rörande taxeringen för den såsom firmans innehavare i handelsregistret antecknade hemmansägaren Gustav Herman Englander. Kontrollstyrelsen anmodade därför jur. kand. L. Staël von Holstein, som av firman i dess framställning den 15 december 1921 uppgives såsom firmans ombud, att införskaffa för ovan berörda frågor klagörande erforderliga upplysningar. Då emellertid

ej några upplysningar härigenom kommo kontrollstyrelsen till handa, avlät styrelsen den 14 februari 1924 en skrivelse direkt till firman med begäran bland annat, att upplysningar i förevarande avseende snarast måtte tillställas kontrollstyrelsen. Ej heller på ifrågavarande skrivelse har dock något svar erhållits. Då firman sålunda icke kunnat eller velat styrka, att firman under tidigare år haft någon vinst å av densamma bedriven tillverkning av vin, finner kontrollstyrelsen sig icke kunna tillstyrka ersättning till firman.»

Sedermera har kontrollstyrelsen i skrivelsen den 7 mars 1924 meddelat, att firman besvarat kontrollstyrelsens skrivelse den 14 nästföregående februari. Vad firman därvid anfört hade emellertid icke kunnat föranleda kontrollstyrelsen att tillstyrka ersättning till firman.

Vidkommande storleken av den ersättning, som borde tillkomma *firman B. P. Gullbergh i Malmö*, anför kontrollstyrelsen i utlåtandet den 6 mars 1924 följande:

»Nämnda firma har från år 1899 bedrivit tillverkning av vin och från och med den 30 mars 1916 jämväl handel med vin med stöd av tillstånd jämlikt 13 § i 1905 års vin- och ölförsäljningsförordning. Sistnämnda gren av bolagets rörelse torde närmast vara att jämföra med den rörelse, som bedrivits av de egentliga vin- och spirituosa-handlarna. Då ersättningsfrågorna för dessa firmor, såsom framgår av ersättnings-sakkunniges betänkande, ordnades genom aktiebolaget Vin- och spritcentralen, kunde det synas, som om ett liknande tillvägagångssätt borde väljas även i förevarande fall. Emellertid lär det att döma av de upplysningar, som kontrollstyrelsen inhämtat av firman, icke vara möjligt att särskilja de olika grenarna av firmans verksamhet. Vid sådant förhållande och då vinhandel med stöd av tillstånd jämlikt 13 § i 1905 års vin- och ölförsäljningsförordning av firman endast bedrivits under ett par av krigsåren, medan vinfabrikationen är av långt äldre datum, synes övervägande skäl tala för att jämställa firman i ersättningsavseende med övriga vintillverkare.

Vad frågan om ersättning för vintillverkningen beträffar, kompliceras denna därav, att firman jämsides med vintillverkningen ända till år 1916 bedrivit handel med kolonialvaror och att det — — — icke låter sig göra att i ekonomiskt avseende särskilja dessa bägge grenar av firmans verksamhet. Det lär icke blott vara omöjligt att klarlägga, hur mycket av nettovinsten för de olika åren, som belöper sig på vintillverkningen, och hur mycket, som belöper sig på kolonialvaruhandeln, utan det lär även vara omöjligt, att med tillhjälp av firmans bokföring beräkna, hur stor del av firmans totala omsättning, vinförsäljningen utgjort.

Då ersättning tidigare icke lämnats till firmor, av vilkas rörelse vinförsäljningen utgjort allenast en mindre del, måste grunden för firmans ersättningsanspråk, i den mån dessa hänföra sig till vinfabrikationen före år 1916, betecknas såsom mycket svag. Den omständigheten, att vederbörande företagare själv anser, att den förtjänst, han haft, härflutit från vinaffären, lär nämligen icke kunna tillmätas någon avgörande betydelse, särskilt som han själv upplyst, att omsättningen av kolonialvaror i kronor räknat under de år, denna handel bedrivits parallellt med vinförsäljningen, sannolikt varit större än omsättningen av vin.

Sammanfattningsvis torde med hänsyn till vad ovan anförts kunna sägas, att firman B. P. Gullberghs ersättningsanspråk i den mån, de hänföra

sig till tiden före år 1916, äro svagare grundade än aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabrikens i Bjuf samt aktiebolaget Önos' i Tellarp ersättningsanspråk. I den mån däremot, som de avse tiden efter kolonialvaruhandelns nedläggande — augusti 1916 — äro de lika väl grundade som omförmälda tillverkares.

Vid övervägande av dessa på frågan inverkan omständigheter har kontrollstyrelsen funnit sig böra tillstyrka ersättning även för firman B. P. Gullbergh. Lika litet som i fråga om de tillverkare, vilkas ersättningsanspråk tidigare behandlats, kan det emellertid i förevarande fall anses motiverat med en ersättning av den omfattning, som firman själv begärt. Av skäl, som framgå av det föregående, är det emellertid i fråga om denna firma än svårare än i fråga om övriga firmor att erhålla en uppfattning om ersättningsbeloppets skäliga storlek. Vid sådant förhållande har kontrollstyrelsen funnit övervägande skäl tala för, att för denna firma föreslå samma belopp, som styrelsen föreslagit för aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf, nämligen 25,000 kronor.»

*De, artemenis-
chefen.*

Såsom jag uttalade i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 12 januari innevarande år, torde det ej kunna vara tal om att någon rättslig förpliktelse för statsverket att utbetala ersättning till vintillverkarna skulle föreligga. Jag framhöll emellertid samtidigt, att det åtminstone i viss mån syntes mig icke uteslutet, att det sätt, på vilket detaljhandeln med rusdrycker ordnats i den rusdryckslagstiftning, som trätt i kraft den 1 januari 1919, lagt hinder i vägen för de svenska vintillverkarna att nå den kundkrets, hos vilken de tidigare kunnat påräkna avsättning för sin tillverkning. Men huruvida härigenom kunde anses hava uppkommit någon moralisk förpliktelse för det allmänna att bereda gottgörelse för det lidna intrånget i näringsfriheten, fann jag vara ovisst.

Den av kontrollstyrelsen förebragta utredningen synes mig hava givit vid handen, att vintillverkarnas möjligheter att vinna avsättning för sin tillverkning begränsats genom rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande och att förlust därigenom tillskyndats tillverkarna. Visserligen läser det kunna göras gällande, att tillverkarna ej planmässigt och omsorgsfullt tillvaratagit de möjligheter att söka försälja av dem tillverkade varor, som rusdrycksförsäljningsförordningen erbjuder. Hade så skett, läser det väl ej heller varit uteslutet, att de i viss utsträckning verkligen kunnat vinna avsättning för sin tillverkning. Ett utnyttjande av försäljningsmöjligheterna skulle emellertid, då tillverkarna åtminstone i viss mån måst vända sig till en annan kundkrets än den, som tidigare köpt deras varor, kommit att medföra vissa, kanske ej obetydliga kostnader för reklam och dylikt. Då utsikterna för vintillverkarna att kunna ernå en sådan avsättning för sina varor, att företagens existens därigenom tryggats, för tillverkarna måst te sig jämförelsevis osäkra, läser tillverkarnas obenägenhet att ikläda sig dessa kostnader få anses i viss grad förklarlig. Det synes mig ej heller onaturligt, att tillverkarna känt sig stå inför svårigheter, som de — måhända med orätt — icke ansett sig kunna bemästra, och att denna känsla i sin mån bidragit till att hämma deras

företagsamhet. Vid övervägande av de på frågan inverkan omständigheter finner jag därför skäl föreligga för utbetalande av någon ersättning från det allmännas sida till åtminstone vissa av de vintillverkare, som gjort framställning om sådan ersättning.

Lika med kontrollstyrelsen finner jag det emellertid uteslutet, att företagarna skulle beredas full ersättning för den värdeminskning, deras tillgångar undergå vid nedläggande av vinfabrikationen, jämte ersättning därutöver för mistad möjlighet att fortsätta med fabrikationen. Ett dylikt inlösnings- eller ersättningsförfarande måste nämligen även enligt min mening obetingat förutsätta, att det för företagen varit fullständigt omöjligt att fortsätta sin verksamhet, en förutsättning som i här förevarande fall icke kan anses föreligga. Vid sådant förhållande är man givetvis hänvisad till en mer eller mindre ungefärlig beräkning av de ersättningsbelopp, som kunna anses skäligen. Kontrollstyrelsen har i detta avseende, med ledning av vissa på grundval av företagens tidigare avkastning verkställda beräkningar, föreslagit, att aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf skulle erhålla ett belopp av 25,000 kronor, aktiebolaget Önos i Tollarp 50,000 kronor och firman B. P. Gullbergh i Malmö 25,000 kronor. Dessa belopp finner jag mig kunna godtaga. Däremot har kontrollstyrelsen avstyrkt beviljande av ersättning till firman J. M:son Englander i Tingsryd. De skäl, som kontrollstyrelsen härför anfört, synas mig övertygande.

Såsom villkor för ersättnings utbekommande har kontrollstyrelsen föreslagit, att det skulle stadgas skyldighet för den, som erhöle ersättning, att nedlägga av honom bedriven tillverkning av rusdrycker. Detta villkor finner jag befogat och lämpligt. Även om det i och för sig måste anses fördelaktigt, om en del av det vinbehov, som nu tillgodoses genom importerade viner, kunde tillgodoses genom inhemsk tillverkning, lär det dock, såsom ock kontrollstyrelsen framhållit, få anses innebära en betydande fördel för det allmänna att, sedan den nya försäljningslagstiftningen genomförts, få tillfälle att bestämma, av vilka företag och på vilket sätt vintillverkning inom landet må bedrivas. Då rätten till vintillverkning icke tillkommer viss person utan jämlikt stadgandet i § 7 mom. 2 i näringsfrihetsförordningen är bunden vid den byggnad, inom vilken tillverkningen bedrivits, bör garanti skapas för att tillverkningen, om den nedlägges av de nuvarande tillverkarna, icke upptages av annan person, som erhållit dispositionsrätt till lokalerna. Om ersättnings utbetalande beslutas, lär det få ankomma på Kungl. Maj:t att finna en form, som ger säkerhet i detta avseende.

Kontrollstyrelsen har i sitt utlåtande framhållit, att av villkoret om skyldighet för vederbörande företag att nedlägga sin tillverkning av rusdrycker borde följa, att företagen så vitt möjligt borde beredas tillfälle att avyttra sina inneliggande lager av vin. Kontrollstyrelsen har ock med

hänsyn härtill under hand inhämtat, att aktiebolaget Vin- & spritcentralen ej vore obenäget att inlösa vederbörande företags vinlager, under förutsättning att inlösningspriset fastställdes av opartiska sakkunniga med hänsyn till ifrågavarande viners värde vid inlösningsstillfället. Att en dylik inlösningslösning kommer till stånd synes mig önskvärt och lämpligt.

För statens vidkommande måste den ersättning, som eventuellt nu kan komma att lämnas, anses innefatta en fullständig avveckling av förhållandet till vintillverkarna. En förutsättning för utbetalning av de ersättningsbelopp, vilka kunna komma att av riksdagen beviljas, bör förden skull vara, att inga som helst ersättningskrav därefter riktas mot statsverket. De tillverkare, som enligt kontrollstyrelsens förslag skulle erhålla ersättning, hava skriftligen godtagit de föreslagna ersättningsbeloppen.

Vindragarlaget.

Jag övergår härefter till frågan om ersättning till vindragarlaget.

Framställningen om ersättning och tidigare yttranden över detsamma.

Vindragarlaget framställde sina ersättningsanspråk i en den 15 december 1921 dagtecknad skrivelse i den formen, att laget anhöll, att Kungl. Maj:tt ville söka bereda laget den möjlighet till utkomst, utan vilken lagets medlemmar icke kunde existera, eller, om detta icke vore möjligt, något understöd i en eller annan form.

Som stöd för framställningen anfördes, att laget, som sysslade med lossning, tappning, lagring m. m. av s. k. våta varor, till utgången av år 1918 haft mycket arbete för vinagenters räkning samt för handlande, som förde vin i sina affärer, ävensom med tappningar för privatpersoner. Från och med år 1919 hade emellertid laget förlorat dessa arbeten, som dåmera i huvudsak utfördes av dotterbolag till aktiebolaget Vin- & spritcentralen. Koncentrationen av partihandeln med rusdrycker hade sålunda enligt lagets förmenande hårt drabbat detsamma. Med hänsyn härtill hade laget anhållit, att aktiebolaget Vin- & spritcentralen måtte åter bereda laget de tillfällen till arbete, som det gått miste om, eller, därest detta icke vore möjligt, understöd i en eller annan form. Laget hade emellertid erhållit ett avböjande svar på denna framställning.

Kontrollstyrelsen, som anbefalldes avgiva utlåtande över berörda framställning, inhämtade från aktiebolaget Vin- & spritcentralens styrelse yttrande i ärendet. Häri framhöll bolagsstyrelsen, att det vore svårt att avgöra, huruvida den minskning av möjligheterna att utnyttja lagets arbetskraft, som den nya rusdrycksförsäljningsförordningen och den genomförda koncentrationen av partihandeln medfört, vore den främsta orsaken till den inkomstminskning, som inträtt, eller om icke snarare den viktigaste orsaken vore den allmänna depressionen. Under anförande vidare, att det icke vore möjligt att avgöra, huruvida inkomstminskningen skulle bliva bestående, avstyrkte bolagsstyrelsen bifall till framställningen. Kontrollstyrelsen hemställde ock i sitt den 27 februari 1922 avgivna utlåtande, att med hänsyn till vad i ärendet blivit upplyst, framställningen icke måtte till någon Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Sedermera har jämväl statskontoret i utlåtande den 16 maj 1922 avstyrkt framställningen. Därvid har statskontoret framhållit, att, då av den inkomstminskning för laget, som inträtt under år 1921, icke syntes kunna dragas några slutsatser om i vad mån minskningen vore att tillskriva den nya rusdryckslagstiftningens inverkan, det vore för tidigt att ännu taga ställning till frågan, huruvida ersättning av allmänna medel borde beredas sökandena. En ledamot i statskontoret anmälde skiljaktig mening och uttalade, att, då det syntes påtagligt, att rusdrycksförsäljningsförordningen medfört inkomstminskning för vindragarlaget, utredning borde verkställas, huruvida det låte sig göra att under nuvarande förhållanden bereda vindragarlaget arbete samt, därest så icke vore möjligt, i vad mån ersättning av statsmedel borde tillerkännas laget.

Vidkommande denna fråga anför kontrollstyrelsen i sitt utlåtande den 6 mars 1924 i huvudsak följande:

Kontrollstyrelsen den
6 mars 1924.

»För belysande särskilt av utvecklingen under åren 1922 och 1923 av lagets arbetsmöjligheter och inkomster har kontrollstyrelsen för verkställande av den utredning, som nu uppdragits åt kontrollstyrelsen, från laget infordrat vissa uppgifter, — — —. På grundval av dessa och tidigare lämnade uppgifter har nedanstående sammanställning av lagets brutto- och nettoinkomster avrundade till hela kronotal av arbete med vin och sprit för sig och av arbete med andra flytande varor för sig verkställts.

Å r		Vin och sprit	Andra fly- tande varor	Summa
1910	Brutto	26,287	26,163	52,450
	Utgifter	7,298	7,263	14,561
	Netto	18,989	18,900	37,889
1911	Brutto	30,675	23,930	54,605
	Utgifter	7,853	6,124	13,977
	Netto	22,822	17,806	40,628
1912	Brutto	34,305	20,586	54,891
	Utgifter	8,670	5,187	13,857
	Netto	25,635	15,399	41,034
1913	Brutto	34,255	21,694	55,949
	Utgifter	9,372	5,935	15,307
	Netto	24,883	15,759	40,642
1916	Brutto	49,898	12,922	62,820
	Utgifter	15,805	4,093	19,898
	Netto	34,093	8,829	42,922
1920	Brutto	148,719	14,296	163,015
	Utgifter	60,555	5,821	66,376
	Netto	88,164	8,475	96,639
1921	Brutto	47,688	21,747	69,435
	Utgifter	14,293	5,503	19,796
	Netto	33,395	16,244	49,639
1922	Brutto	15,360	43,074	58,434
	Utgifter	6,001	14,362	20,363
	Netto	9,359	28,712	38,071
1923	Brutto	12,325	41,464	53,789
	Utgifter	4,588	17,405	21,993
	Netto	7,737	24,059	31,796

Av ovanstående sammanställning framgår, att lagets nettoinkomst av arbete med vin och sprit under åren 1910—1913 i medeltal uppgått till ungefär 23,000 kronor och av arbete med andra flytande varor till ungefär 17,000 kronor. Den sammanlagda nettoinkomsten har sålunda för laget under dessa år i medeltal varit 40,000 kronor. År 1920 var inkomsten av arbete med vin och sprit vida större än den någonsin tidigare varit. Ännu år 1921 var den 45 procent större än den ovan beräknade medelinkomsten. Åren 1922 och 1923 utvisa däremot en betydande nedgång, så att inkomsten av arbete med vin och sprit år 1922 var c:a 60 procent och 1923 c:a 66 procent lägre än medelinkomsten åren 1910—1913. Visserligen hava inkomsterna av arbete med andra flytande varor, som vore jämförelsevis små år 1920, stigit, så att de år 1921 ungefärligen uppgingo till samma belopp som medelinkomsten för åren 1910—1913 och åren 1922 och 1923 vida överstego denna inkomst, men denna stegring har icke varit tillräcklig för att kompensera minskningen av inkomsterna av arbete med vin och sprit.

Laget befinner sig sålunda för närvarande obestriddigen i ett ogynnsamt ekonomiskt läge. Såsom meddelats i lagets senast ingivna skrift har detta lett dels till att laget efter den 1 oktober 1922 funnit sig icke kunna fortsätta utbetalningarna av pensioner till de medlemmar i laget, som på grund av ålder eller annan anledning äro oförmögna till arbete, dels till att laget på begäran av dessa pensionärer måst försälja sin fastighet och fördela köpeskillingen på medlemmarna. Lagets arbetsföra medlemmar hava däremot såväl under år 1922 som år 1923 åtnjutit en inkomst, som icke, även om hänsyn toges till penningvärdets fall, mera väsentligt understiger inkomsten under tidigare år. De ordinarie medlemmarna erhöilo nämligen år 1922 vardera 2,460 kronor och år 1923 vardera 2,600 kronor, medan ordinarie medlem år 1910 erhöill 1,995 kronor och år 1911 2,130 kronor.

Även om det sålunda, såsom ovan framhållits, är obestriddigt, att laget befinner sig i ett ekonomiskt betryckt läge främst på grund av minskade inkomster av arbete med vin och sprit, är det icke desto mindre förenat med nära nog oöverkomliga svårigheter att avgöra, till vilken grad dessa svårigheter hava sin orsak i den nya rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande. Svårigheterna äro nämligen dels föranledda av att det arbete med tappning och lagring, som laget tidigare haft att tillgå, icke längre står till dess disposition, dels att det direkta arbetet i hamnen med lossning och dylikt är mindre omfattande än tidigare. Vad beträffar minskningen av det förstnämnda slaget av arbete torde den i huvudsak få anses vara en direkt följd av rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande och parti-handelns koncentration. Lossningsarbetet har väl däremot minskats närmast på grund av att importen av vin och spritdrycker för närvarande är betydligt mindre än tidigare. Detta förhållande kan väl delvis sägas vara en följd av den inskränkning av konsumtionen, som rusdrycksförsäljningsförordningen åstadkommit, men det sammanhänger å andra sidan, åtminstone vad angår vinet, i hög grad med den allmänna ekonomiska depressionen. När de ekonomiska konjunkturerna bliva gynnsammare, finnes det all anledning att antaga, att vinimporten skall komma att stiga och att i följd härav laget skall få bättre tillgång på arbete. Att siffermässigt särskilja den andel, som den allmänna ekonomiska depressionen haft i den inkomstminskning, som laget i här förevarande avseende lidit, från den andel, som rusdrycksförsäljningsförordningen haft i samma inkomstminskning, låter sig näppeligen göra. Vid sådant förhållande kan man endast konstatera, att rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande varit en bidragande

och antagligen jämförelsevis betydande orsak till det ekonomiskt betryckta läge, i vilket laget för närvarande befinner sig.

Såsom tidigare framhållits, hava lagets arbetsdugliga medlemmar jämväl under år 1923 åtnjutit inkomster, som om än blygsamma dock icke varit väsentligt mindre än de inkomster, arbetsdugliga medlemmar under tidigare ar åtnjutit. Förutsatt att icke de inkomster, som laget haft av arbete med andra flytande varor än vin och sprit på grund av förhållanden, som falla utanför ramen för denna utredning, komma att minskas, och att laget i samma omfattning som under de sista åren får tillgodonjuta inkomster av arbete med vin och sprit, synes icke heller — i varje fall icke av det material, som stått till kontrollstyrelsens disposition — kunna dragas den slutsatsen, att det framdeles skulle bliva omöjligt för lagets medlemmar att förtjäna sitt uppehälle. Minska däremot även inkomsterna av arbete med andra flytande varor än vin och sprit, blir förhållandet givetvis ett annat. Som nyss nämnts, lär det emellertid icke tillkomma kontrollstyrelsen att utreda frågan ur denna synpunkt.

Med hänsyn till vad ovan anförts och då lagets arbete icke torde kunna sägas hava varit av så speciell art, att det är uteslutet, att lagets medlemmar kunna förskaffa sig inkomst genom arbete, som tidigare ansetts falla utanför lagets verksamhetsområde, har kontrollstyrelsen icke funnit sig kunna tillstyrka ersättning till laget för närvarande arbetsdugliga medlemmar.

Annorlunda gestalta sig däremot förhållandena för de medlemmars av laget vidkommande, som på grund av ålder eller av annan anledning äro oförmögna till arbete. Dessa hava under den tid, de själva voro arbetsföra, med delvis jämförelsevis betydande belopp bidragit till pensionering av de medlemmar i laget, som då voro oförmögna till arbete. Detta har givetvis skett i förhoppning, att de själva en gång skulle komma att åtnjuta understöd. Dylikt understöd hava ock vissa av dem åtnjutit, men laget har, som tidigare nämnts, icke efter den 1 oktober 1922 sett sig i stånd att fortsätta med utbetalandet av understöd. Då det med skäl torde kunna sägas, att lagets oförmåga härvidlag orsakats av de minskade inkomsterna av arbetet med vin och sprit, har kontrollstyrelsen funnit det med fog kunna ifrågasättas, att det allmänna i dessa fall träder emellan och utbetalar de understöd, som laget numera icke är i stånd att utbetala, så mycker mer som de belopp, det här gäller, äro relativt obetydliga. Enligt av kontrollstyrelsen infordrade uppgifter, — — — har laget för närvarande åtta till arbete oförmögna medlemmar, av vilka sex tidigare åtnjutit understöd, medan två avgått efter den tidpunkt, då laget upphörde att utbetala understöd.

I nedanstående förteckning hava sammanställts namnen å dessa personer, deras födelseår, den tidpunkt, då de upphört att arbeta, och det sammanlagda understödsbelopp, de åtnjutit.

Namn	Födelsedatum	Avgångsdatum	Understöd
Frans Oskar Johansson	1/11 1852	1/7 1904	14,771:75
Johan Oskar Höglund	27/2 1843	1/4 1908	12,415:02
Fredrik August Åberg	11/10 1846	1/4 1910	11,185:01
Anders Gustaf Runngren	12/10 1865	1/4 1918	5,301:68
Anders Gustaf Larsson	13/1 1866	1/7 1921	900:01
Carl Theodor Andersson	2/1 1857	1/4 1922	433:33
Bernhard Gottfrid Löfgren	1/1 1867	1/12 1922	—
Johan Ture Törnblom	26/9 1868	1/9 1923	—

Såsom av ovanstående sammanställning framgår, hava de av lagets medlemmar, som tidigare åtnjutit understöd i medeltal för år uppburit följande belopp: Johansson 809 kronor, Höglund 856 kronor, Åberg 895 kronor, Runngren 1,178 kronor, Larsson 720 kronor och Andersson 866 kronor.

Med hänsyn härtill och till vad kontrollstyrelsen i det föregående anført finner sig kontrollstyrelsen böra föreslå, att till var och en av ovannämnda åtta personer måtte av allmänna medel under deras återstående livstid utgå ett belopp av 800 kronor för år att utbetalas i efterskott kvartalsvis med 200 kronor.

Det kunde synas, som om såsom en konsekvens av ovannämnda förslag borde följa, att de nu arbetsföra medlemmar av laget, som bidragit till utbetalande av understöd åt icke arbetsföra medlemmar av laget, åtminstone borde gottgöras för de belopp, som de för detta ändamål utbetalt, då de sannolikt icke kunna påräkna att komma i åtnjutande av understöd från laget, då de själva bliva oförmögna till arbete. Principiellt finner kontrollstyrelsen intet att erinra häremot, men med hänsyn till vad styrelsen i det föregående anført rörande lagets nuvarande ställning och framtida utsikter i ekonomiskt avseende, har kontrollstyrelsen dock icke funnit tillräckliga skäl föreligga för ett förslag i denna riktning.»

I anledning av kontrollstyrelsens nu återgivna utlåtande har vindragarlaget den 17 mars 1924 till finansdepartementet inkommit med en skrift i ämnet.

I nämnda skrift framhålles, att kontrollstyrelsen, då den avstyrkt ersättning till lagets arbetsföra medlemmar, såsom stöd härför åberopat dels lagets nuvarande ställning dels dess framtida utsikter i ekonomiskt avseende. Det vore riktigt, att lagets arbetsföra medlemmar hittills av arbetet inom laget åtnjutit en torftig bärgning. Lagets största inkomstkälla — tappning och lagring av spirituosa — sinade dock redan och kunde förväntas bliva alldeles uttömd under den närmaste framtiden. Det vore ock fullständigt uteslutet, att lagets medlemmar kunde skaffa sig försörjning inom annat yrke, då den yngste vore 43 år. Lagets brydsamma läge förhindrade därjämte antagandet av nya medlemmar. Så småningom bleve därigenom lossningsarbetet för tungt, och lagets medlemmar vore då hänvisade till det lättare arbetet med tappning och lagring, men just detta lättare arbete vore laget numera i det närmaste berövat. Tappning av vin och sprit, som år 1912 hade inbringat 12,395 kronor, hade nämligen år 1923 inbringat 2,022 kronor och under innevarande år allenast 70 kronor 77 öre. Under erinran att kontrollstyrelsen icke principiellt funnit sig hava något att erinra mot att lagets medlemmar bereddes gottgörelse för de belopp, som de själva utgivit till lagets pensionärer, hemställde laget slutligen om att de medlemmar av laget, för vilka kontrollstyrelsen icke tillstyrkt något understöd, åtminstone måtte få åter, vad de inbetalt för pensionering av äldre kamrater.

Departements-
chefen.

Av den av kontrollstyrelsen verkställda utredningen samt vad övrigt i ärendet förekommit framgår, att vindragarlaget för närvarande befinner sig i ett ekonomiskt betryckt läge främst på grund av minskade inkomster av arbete med vin och sprit. Såsom kontrollstyrelsen jämväl

framhållit, är det emellertid icke desto mindre förenat med svårigheter att avgöra, till vilken grad denna minskning av inkomsterna har sin orsak i rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande. Att laget numera i det närmaste förlorat allt arbete med tappning och lagring för privatpersoners och vinagenters räkning, varav laget, såsom det uppgives, tidigare åtnjutit icke obetydlig inkomst, läser dock vara att tillskriva rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande och partihandelns koncentration. Då tappning och lagring av viner väl allt framgent läser komma att utföras av partihandelsbolagen, torde det ock vara sannolikt, att inkomstminskningen till viss grad kommer att bliva bestående. På sätt kontrollstyrelsen anfört hava emellertid lagets arbetsföra medlemmar hittills åtnjutit inkomster, som, om än blygsamma, dock icke varit väsentligt mindre än de inkomster, arbetsdugliga medlemmar av laget under tidigare år åtnjutit. I lagets senaste skrift bestrides icke heller detta förhållande. Men laget framhåller, att en bestämd vändning i detta avseende numera inträtt och finner sig icke våga hoppas på en gynnsam utveckling i framtiden. I anledning härav finner jag mig böra erinra därom, att en väsentlig del av lagets inkomst alltid härflutit från arbete med andra varor än vin och sprit. Så länge dessa inkomster stå laget till buds, torde lagets medlemmar icke kunna anses helt nödställda. Skulle åter en större eller mindre minskning inträda i fråga om dessa inkomster, läser den i varje fall icke vara beroende på några av statsmakterna vidtagna åtgärder och sålunda ej heller utgöra skäl för understöd från det allmännas sida. Med hänsyn härtill och då det arbete — särskilt lossningsarbete — varmed lagets medlemmar sysslat, näppeligen kan sägas hava varit av så speciell art, att det är uteslutet, att de framdeles, om lagets inkomster skulle sjunka än ytterligare, skulle kunna förskaffa sig inkomst genom arbete, som lagets medlemmar tidigare ej tagit befattning med, har jag i likhet med kontrollstyrelsen ej kunnat finna tillräckliga skäl föreligga för utbetalande av ersättning av allmänna medel till de medlemmar av laget, som för närvarande äro arbetsföra.

Såsom framgår av uppgifter, lämnade av vindragarlaget, har laget efter den 1 oktober 1922 icke ansett sig i stånd att utbetala understöd till de medlemmar av laget, som på grund av ålder eller av annan anledning äro oförmögna till arbete. Dessa hava under den tid, de varit arbetsföra, med delvis jämförelsevis betydande belopp bidragit till pensionering av de medlemmar av laget, som då varit oförmögna till arbete. Vid sådant förhållande och då anledningen till att laget numera icke längre kan utbetala understöd närmast är att söka i den delvis på grund av rusdrycksförsäljningsförordningens genomförande minskade inkomsten av arbete med vin och sprit, lära goda skäl kunna anses föreligga för det allmänna att träda hjälpande emellan. Så mycket mindre betänkligheter läser detta möta, som de belopp, det kan bliva fråga om, äro relativt obetydliga. I vindragarlagets senaste skrift

uppgives, att, utöver de av kontrollstyrelsen omförmälda åtta medlemmarna av laget, finnas ytterligare fem medlemmar, som äro att anse såsom oförmögna till arbete. De skäl, som jag nyss angivit, synas mig tala för utbetalande av understöd jämväl till dem, förutsatt att de styrka sig vara oförmögna till arbete.

På grundval av de understödsbelopp, som vissa av de nu icke arbetsföra medlemmarna av laget tidigare åtnjutit ifrån detsamma, har kontrollstyrelsen föreslagit, att det årliga understödsbeloppet skulle fastställas till 800 kronor att utbetalas med en fjärdedel eller 200 kronor i efterskott kvartalsvis. Det torde emellertid enligt min mening kunna ifrågasättas, huruvida icke ett på sådant sätt utmätt belopp är något för högt. För min del har jag — med hänsyn jämväl till de blygsamma belopp, som i understöd pläga tilldelas statens egna befattningshavare, vilka ej äga rätt till pension — funnit mig böra föreslå ett årligt understöd till icke arbetsföra medlemmar av vindragarlaget, vilka styrka sig vara i behövande omständigheter, med 600 kronor.

Beredande av medel för ersättningar och understöd.

I enlighet med kontrollstyrelsens hemställan torde såväl de ersättningssummor, vilka föreslagits för vissa vintillverkare, som de årliga understödsbelopp, vilka enligt mitt förslag skulle utgå till vissa icke arbetsföra medlemmar av vindragarlaget, böra bestridas ur statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Hemställan.

I överensstämmelse med vad jag förut anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta

dels att till aktiebolaget Skånska fruktvin- och likörfabriken i Bjuf, aktiebolaget Önos i Tollarp samt firman B. P. Gullbergh i Malmö må ur statsverkets fond av rusdrycksmedel utbetalas följande belopp, nämligen till aktiebolaget Önos femtiotusen kronor samt till envar av de båda övriga tjugufemtusen kronor, allt under villkor att i enlighet med Kungl. Maj:ts bestämmande före utbetalningen sådana åtgärder vidtagas, att någon tillverkning av rusdrycker icke vidare må kunna utan särskilt tillstånd bedrivas i de lokaler, vilka av ersättningstagarna tidigare, för sådant ändamål begagnats, ävensom att ersättningstagarna skriftligen förbinda sig att icke framdeles mot statsverket framställa några ersättningsanspråk i anledning av deras tidigare bedrivna tillverkning av rusdrycker;

dels ock att till de medlemmar av vindragarlaget i Stockholm, som nu äro varaktigt oförmögna till arbete, må ur statsverkets fond av rusdrycksmedel under vederbörandes återstående livstid, så länge arbetsoförmågan varar och vederbörande styrker sig vara i behövande omständigheter, årligen utbetalas ett belopp av sexhundra kronor att utgå med en fjärdedel eller ett-hundrafemtio kronor kvartalsvis i efterskott från och med tredje kvartalet år 1924.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla och förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bil. litt... vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
E. Regnér.